

Κωστής Κοκκινόφτας

Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Η ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ»

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα, που αποσχόλησε για μεγάλο χρονικό διάστημα την Ιεραρχία της Εκκλησίας της Κύπρου, ήταν αυτό της μόρφωσης του ενοριακού κλήρου, αφού η μακροχρόνια υποδούλωση του νησιού σε ετερόδοξους και αλλόθρησκους κατακτητές είχε σοβαρές επιπτώσεις στο μορφωτικό επίπεδό του. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής και η σχεδόν παντελής έλλειψη σχολείων, καθόλη αυτή την περίοδο, συνέτειναν ώστε οι περισσότεροι κληρικοί να γνωρίζουν μόνο γραφή και ανάγνωση, με την πλειονότητά τους να μαθαίνουν να τελούν τις ιερές ακολουθίες από τους προκατόχους τους.

Μερική βελτίωση της κατάστασης παρατηρήθηκε στα νεότερα χρόνια, λόγω των διαφόρων Σχολών, που άρχισαν να λειτουργούν, από τα μέσα του 19ου αιώνα, στις πόλεις και στα χωριά του νησιού. Σε αυτές φοιτούσε αριθμός νεαρών μαθητών, ορισμένοι από τους οποίους ιερώνονταν σε μεταγενέστερο στάδιο, με αποτέλεσμα το επίπεδο μόρφωσης του κλήρου σταδιακά να αναβαθμισθεί, συγκρινόμενο με ό,τι προηγουμένως. Ωστόσο, εξακολουθούσε να παραμένει χαμηλό, με πολλούς κληρικούς να είναι ολιγογράμματοι και χωρίς ιδιαίτερη θεολογική κατάρτιση.

Η κατάσταση αυτή εξακολούθησε και κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών της περιόδου της Αγγλοκρατίας, οπότε, όπως σημείωνε ο φιλέλληνας Άγγλος συγγραφέας της ιστορίας της Εκκλησίας της Κύπρου Ιωάννης Χάκκεττ, «πολλοί των ενοριακών κληρικών μόλις δύνανται μετά δυσκολίας και σκοντάπτοντες να πληρώσι τα καθήκοντά των, διδαχθέντες τούτο παρά των εν υπηρεσία αρχαιοτέρων». Για τον λόγο αυτό, ο κυπριακός τύπος καλούσε κατά καιρούς με άρθρα του την Ιερά Σύνοδο να εγκύψει δυναμικά στο σχετικό ζήτημα και να μεριμνήσει για τη μόρφωση και την πνευματική καλλιέργεια των στελεχών της.

Σημαντική προσπάθεια για τη λύση του ζητήματος κατεβλήθη το 1910 από τον νεοκλεγέντα Μητροπολίτη Κιτίου Μελέτιο Μεταξάκη, με την ίδρυση του Παγκύπριου Ιεροδιδασκαλείου, το δίπλωμα του οποίου αναγνωρίστηκε από την αποικιοκρατική Κυβέρνηση για σκοπούς εργοδότησης στη δημοτική εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό οδήγησε τους αποφοίτους του να επιλέγουν τελικά το διδασκαλικό επάγγελμα, με αποτέλεσμα πολύ λίγοι να ιερώνονται και να θεωρηθεί ότι απέτυχε στην αποστολή του. Τελικά, το Ιεροδιδασκαλείο έκλεισε το 1932, όταν η Κυβέρνηση απέσυρε την αναγνώριση του διπλώματός του, ενέργεια που σχετίζεται άμεσα με τα γεγονότα του Οκτωβρίου του 1931, τα οποία άφησαν ακέφαλη την Εκκλησία του νησιού, με την εξορία των Μητροπολιτών Κιτίου Νικόδημου Μυλωνά και Κυρηνείας Μακάριου Μυριανθέα, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η όποια υποστήριξη της συνέχισης της λειτουργίας του.

Στα χρόνια που ακολούθησαν η πλειονότητα των ιερέων των χωριών και των πόλεων εξακολουθούσε να έχει περιορισμένη μόρφωση και ελάχιστη έως ανύπαρκτη θεολογική κατάρτιση. Για τον λόγο αυτό, όταν, το 1948, ύστερα από την άρση των καταπιεστικών μέτρων, που επιβλήθηκαν από τους Βρετανούς, λόγω του Κινήματος των Οκτωβριανών, καταρτίστηκε η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου από τον νέο Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Β΄ και τους νεοεκλεγέντες Αρχιερείς Πάφου Κλεόπα, Κιτίου Μακάριο και Κυρηνείας Κυπριανό, δόθηκε προτεραιότητα στην επίλυση του σχετικού ζητήματος. Έτσι, στην πρώτη τους συνεδρία, στις 24 Ιουνίου 1948, τα μέλη της Συνόδου αποφάσισαν την ίδρυση Ιερατικής Σχολής, «διά να συμβάλει εις την στελέχωσιν της Εκκλησίας με μορφωμένους κληρικούς, οι οποίοι θα εργάζονται προς διαφώτισιν και στήριξιν του λαού εν τη πίστει και προς ηθικήν ανάπλασιν της κοινωνίας».

Παρουσιάστηκαν, όμως, πρακτικά προβλήματα στέγασης, που έτειναν να ματαιώσουν την άμεση υλοποίηση της ανωτέρω απόφασης, τα οποία ξεπεράστηκαν, όταν σε μεταγενέστερη συνεδρία της Συνόδου, στις 15 Μαρτίου 1949, ο Ηγούμενος Κύκκου Χρυσόστομος ανακοίνωσε στους Συνοδικούς την απόφαση της Μονής της μετανοίας του να αναλάβει τη δαπάνη για την ανέγερση και τον εξοπλισμό του κτηρίου της Ιερατικής Σχολής, σε ιδιόκτητη γη, πλησίον του Μετοχίου «Άγιος Προκόπιος», καθώς και τα έξοδα συντήρησής της. Στην ίδια συνεδρία, με εισήγηση του τότε Μητροπολίτη Κιτίου και μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, δόθηκε στη Σχολή το όνομα «Απόστολος Βαρνάβας» προς τιμήν του ιδρυτή και προστάτη της Εκκλησίας της Κύπρου.

Ακολούθως η Ιερά Σύνοδος διόρισε πενταμελή επιτροπή, για να συντάξει τον κανονισμό λειτουργίας της Σχολής και, στις 11 Ιουλίου 1949, έγινε η κατάθεση του θεμελίου λίθου από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Β΄. Η έναρξη των μαθημάτων, όμως, πραγματοποιήθηκε μερικούς μήνες αργότερα, στις 11 Ιανουαρίου 1950, αφού απαιτήθηκε χρόνος μέχρι την εξεύρεση κατάλληλου διδακτικού προσωπικού και την ολοκλήρωση των οικοδομικών εργασιών ανέγερσης του κτηρίου, έργο που ανέλαβε και έφερε εις πέρας ο εργολάβος Φίλιππος Λοϊζου από τη Γαλάτα. Πρώτος διευθυντής ανέλαβε ο μικρασιατικής καταγωγής απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης Αρχιμανδρίτης Διονύσιος Χαραλάμπους, ο οποίος είχε υπηρετήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα ως ιεροκήρυκας στην Εκκλησία της Ελλάδος. Γράφτηκαν δε, για να φοιτήσουν στη Σχολή, δεκαέξι σπουδαστές, οι οποίοι παρακολούθησαν μαθήματα διετούς κύκλου, με δεκατρείς από αυτούς να ολοκληρώνουν τις σπουδές του τον Ιούνιο του 1951. Στα επόμενα χρόνια ο αριθμός των σπουδαστών αυξήθηκε σημαντικά και σταδιακά φοιτούσαν ολοένα και περισσότεροι υποψήφιοι κληρικοί, οι οποίοι εξοικειώνονταν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων τους με τις διάφορες εκκλησιαστικές ακολουθίες και αποκτούσαν επαρκή θεολογική μόρφωση για τα δεδομένα της εποχής. Όπως αναφέρεται στην επετειακή έκδοση με την ευκαιρία της συμπλήρωσης δέκα χρόνων λειτουργίας της

Σχολής, μέχρι το έτος 1959 είχαν αποφοιτήσει 102 σπουδαστές, από τους οποίους 96 εντάχθηκαν στον ιερό κλήρο, γεγονός που μαρτυρεί ότι είχε ανταποκριθεί πλήρως στις προσδοκίες των ιδρυτών της.

Στο μεταξύ, τον Οκτώβριο του 1951, ο πρώτος διευθυντής Αρχιμανδρίτης Διονύσιος Χαραλάμπους εξελέγη Μητροπολίτης Λήμνου, οπότε υπέβαλε παραίτηση και αντικαταστάθηκε από τον Αρχιμανδρίτη Κωνσταντίνο Λευκωσιάτη, τότε λαϊκό. Επί των ημερών της σχολαρχίας του τελευταίου, αναβαθμίστηκε η παρεχόμενη εκπαίδευση στη Σχολή με τη μετατροπή της από το σχολικό έτος 1952-53 σε τριτάξια, οπότε ανατέθηκε από τη Σύνοδο σε επιτροπή να ετοιμάσει το πρόγραμμα μαθημάτων με βάση τα αντίστοιχα παρόμοιων Σχολών της Ελλάδας. Τελικά, ένα χρόνο αργότερα, τον Οκτώβριο του 1954, η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνώρισε τη Σχολή, ως ισότιμη με τις εκκλησιαστικές σχολές του ελληνικού κράτους.

Ιδιαίτερα δύσκολη περίοδος για τη ζωή της Σχολής υπήρξε αυτή των αμέσως επόμενων χρόνων, κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ. Τότε, κατά την προετοιμασία και αμέσως μετά την έναρξή του, το κτηριακό της συγκρότημα χρησιμοποιήθηκε για την απόκρυψη αγωνιστών, τη φύλαξη όπλων και πυρομαχικών και την εκτύπωση φυλλαδίων. Οι Βρετανοί αποικιοκράτες θεώρησαν εξαρχής τη Σχολή ως φυτώριο αγωνιστών της ΕΟΚΑ και, τον Ιούνιο του 1956, συνέλαβαν τον διευθυντή, Κωνσταντίνο Λευκωσιάτη, με την κατηγορία της ανάμειξης στην Οργάνωση και τον οδήγησαν στα κρατητήρια. Ορίστηκε τότε ως αναπληρωτής διευθυντής ο Ιεροδιάκονος Διονύσιος Κυκκώτης, ο οποίος επίσης συνελήφθη από τις αποικιοκρατικές αρχές, τον Δεκέμβριο του 1956. Παρά την πολεμική αυτή των Βρετανών, η Σχολή εξακολούθησε να λειτουργεί, με ποικίλες δυσκολίες, μέχρι τη λήξη του αγώνα και την αποφυλάκιση του διευθυντή, τον Φεβρουάριο του 1959, οπότε και επανήλθε σε φυσιολογικούς ρυθμούς, με την ομαλοποίηση της κατάστασης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν η Σχολή τέθηκε σε νέες βάσεις λειτουργίας, αναβάθμισε το πρόγραμμά της και το 1967 προσέθεσε άλλες δύο τάξεις για ανώτερα μαθήματα στις τρεις που λειτουργούσαν μέχρι τότε, ώστε να ανταποκρίνεται πληρέστερα στις απαιτήσεις μιας κοινωνίας, που προόδευε και διακρινόταν για τη συνεχή βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των μελών της. Με τη μορφή αυτή, η Ιερατική Σχολή εξακολούθησε να συμβάλλει στη στελέχωση της Εκκλησίας της Κύπρου με τους αποφοίτους της, οι οποίοι εισέρχονταν, σχεδόν στο σύνολό τους, στις τάξεις του ιερού κλήρου. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν και ορισμένοι, οι οποίοι ανήλθαν σε αρχιερατικούς θρόνους στην Κύπρο και στο εξωτερικό, όπως ο μακαριστός Πατριάρχης Αλεξανδρείας Πέτρος, οι Μητροπολίτες Κωνσταντίας και Αμμοχώστου Βασίλειος της Εκκλησίας της Κύπρου και Σιδηροκάστρου της Εκκλησίας της Ελλάδος Μακάριος, καθώς και ο Επίσκοπος Τροπαίου της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων Αθανάσιος. Επίσης, απόφοιτοι της

Ιερατικής Σχολής υπήρξαν κληρικοί οι οποίοι στις μέρες μας υπηρετούν ως Ηγούμενοι Μονών, όπως οι Αρχιμανδρίτες Συμεών στη Μονή Αγίου Γεωργίου Μαυροβουνίου και Ιωάννης στη Μονή Αποστόλου Βαρνάβα.

Ο Αρχιμανδρίτης Κωνσταντίνος Λευκωσιάτης υπηρέτησε στη διεύθυνση της Σχολής για είκοσι δύο χρόνια, από το 1951 μέχρι τον Ιούνιο του 1973, οπότε αντικαταστάθηκε από τον Αρχιμανδρίτη Γρηγόριο Κυκκώτη. Ο τελευταίος διηύθυνε τη Σχολή μέχρι τον Μάρτιο του 1974, που εξελέγη Μητροπολίτης Κυρηνείας, οπότε τον διαδέχθηκε ο Ιεροδιάκονος Διονύσιος Κυκκώτης. Το ίδιο έτος, όμως, η Σχολή, λόγω της τουρκικής εισβολής και για περίοδο τεσσάρων χρόνων, ανέστειλε τη λειτουργία της και φιλοξένησε στα κτήριά της προσφυγικές οικογένειες και, για κάποιο διάστημα, τμήμα του κυπριακού στρατού, το Γεωργικό Γυμνάσιο Μόρφου και το Μεικτό Γυμνάσιο Κύκκου. Ακολούθως, επαναλειτούργησε, το 1978, με διευθυντή και πάλιν τον Διονύσιο Κυκκώτη, τον οποίο, μετά την εκλογή του στην ηγουμενία της Μονής Κύκκου, διαδέχθηκε, το 1979, ο Αρχιμανδρίτης Αλέξιος Κυκκώτης. Στη συνέχεια, ο Διονύσιος, ο οποίος στο μεταξύ χειροτονήθηκε Ιερομόναχος και προχειρίστηκε Αρχιμανδρίτης, μετά την παραίτησή του από την ηγουμενία, ανέλαβε και πάλιν, το 1986, τη διεύθυνση της Σχολής, στην οποία παρέμεινε μέχρι το 1998. Την περίοδο αυτή αναθεωρήθηκε, το έτος 1988, ο κανονισμός λειτουργίας της Σχολής, ώστε να συνάδει με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί της εκπαίδευσης των υποψηφίων κληρικών. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, επίσης, με πρωτοβουλία του νυν Ηγουμένου της Μονής Κύκκου, Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου, εξωραϊστική ο περιβάλλον χώρος της Σχολής και ανακαινίστηκε πλήρως το κτήριό της, για να μπορεί να ανταποκρίνεται στις λειτουργικές απαιτήσεις της εποχής.

Στο μεταξύ, τον Αρχιμανδρίτη Διονύσιο Κυκκώτη διαδέχθηκε ο εξ Ελλάδος Αρχιμανδρίτης Ιωσήφ Αλεξάνδρου για την περίοδο 1998-99, αυτόν ο Αρχιμανδρίτης Βασίλειος Παπαφώτης μέχρι το 2005, ακολούθως ο Πρωτοπρεσβύτερος Αντώνιος Καλογήρου μέχρι το 2013, οπότε ανέλαβε τη διεύθυνσή της ο Αρχιμανδρίτης Βενέδικτος Ιωάννου, ο και νυν διευθυντής. Το έτος αυτό, ύστερα από απόφαση της Ιεράς Συνόδου, η Σχολή αναδιοργανώθηκε και αναβαθμίστηκε με την κατάργηση των δύο κύκλων σπουδών και την εφαρμογή ενός ενιαίου τετραετούς συστήματος φοίτησης. Εμπλουτίστηκε επίσης το πρόγραμμα διδασκαλίας, αφού λήφθηκαν υπόψη τα αντίστοιχα Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών και Θεολογικών Σχολών της Ελλάδας, και το περιεχόμενο των συγγραμμάτων, που χρησιμοποιούσαν. Το νέο αυτό τετραετές πρόγραμμα σπουδών εφαρμόστηκε μέχρι και το προηγούμενο σχολικό έτος, οπότε αναδιαμορφώθηκε και μεταχηματίστηκε σε τριετές, διατηρώντας, όμως, το σύνολο των μαθημάτων, που διδάσκονταν μέχρι τότε, κατά τρόπο ώστε να διευκολύνει τους σπουδαστές να γνωρίσουν τα κυριότερα στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας και να εξοικειωθούν με τις εκκλησιαστικές ακολουθίες.

Η Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας» συμπλήρωσε κατά το τρέχον σχολικό έτος εβδομήντα χρόνια λειτουργίας. Αποτιμώντας την προσφορά της προς την Εκκλησία της Κύπρου και την κυπριακή κοινωνία, κατά το διάστημα αυτό, μπορούμε με βεβαιότητα να υποστηρίξουμε ότι ανταποκρίθηκε με απόλυτη επιτυχία στον ρόλο της και συνέβαλε στη στελέχωση της Εκκλησίας του τόπου με ενοριακό κλήρο, που ανταποκρίθηκε με επάρκεια στα καθήκοντά του. Ευχόμαστε αυτή η προσφορά, μέσα στις νέες συνθήκες, που διαμορφώνονται στο νησί, στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο μας, να αναβαθμιστεί και να συνεχίσει να παρέχεται για πολλά χρόνια ακόμη για το καλό του λαού μας.

Ομιλία που έγινε στις 20 Ιουνίου 2019, κατά τη διάρκεια της τελετής αποφοίτησης των Ιεροσπουδαστών της Ιερατικής Σχολής «Απόστολος Βαρνάβας», με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 70 χρόνων λειτουργίας της Σχολής.